

Pühajärv, mille kallastel toimus rahva ülestõus

Oper eestlaste püüdlusest vabadusele

Esietendus riiklikus teatris „Estonia“ G. Ernesaksa ja „Pühajärv“. Pidulik avaetendus tähistas uut suurt stiilset, olles seda pidulikum, et teos toodi lavale meie päevaks. Kuue aasta jooksul kaks algupärast ooperit, mis enamikul neist aastast möllas sõda, on saavutus, mis Eestis võib uhkust tunda.

Õnnetis viimse võimaluseni saali täitev külastajaskond ülduvaldustega. Esietenduse lõppedes leidis aset ooperi lavastuse muusikajuhi ENSV teenelise kunstniku Gustavastamine kestvate ovatsioonide saatel. Suurt kiitust pälvis Eino Uuli, lavakujundaja ENSV teeneline kunstitegelane Haas ja kogu tegelaskond eesotsas teeneliste kunstnike ja Kuusikuga. Teistes kandvates osades laulsid Meta Siimon, Linda Sellistemägi, Vootle Veikat, Benno Kask jt.

„Pühajärv“ on jüoline ja elav värss ja omapärane veetlev muusika teos, mis lisandub kõrge saavutusena meie ooperirepertuaarile.

Kajastab eesti rahva võitlust vabaduse eest. Tema meeldivaks jooneks on tema draamatilised situatsioonid, konfliktid ja traagilised momendid on antud mažoorsees-optimistlikus laadis. Selles mõttes pole kalduvus naturalismi. Muusikat on mõnus kuulata. Onnestunum on võib-olla järve motiiv ja kõik osad, mis baseeruvad sellel.

ha. Operis väljendub teravalt ühiskondlik konflikt, mille peegliks on mõisnike omavoli ja talurahva võimatuse talumatu olukord. Tegelasajajudena esinevad Pühajärve talupoegade saadik Peep, tema mõrsja Maidu, Peebu ema, sepp, rehepapp, kubjas oma reetliku ja armukadedada tütreaga, kirikupapp, parun ja tolleageid võimukandjaid. Ooperi tegevustik kulgeb töö juurest õitseliste manude, kubernerilõssis, talurahva tantsuplatsil, mõisas. Näeme ka lahinguepisoodi ja selle äpardumist, kuid mitte lootusetut, vaid tuleviku viitava õigluse võidu aimusega.

Libretist on andnud teksti kohati rahvaluule vormis, paiguti riimivärssides, kuid osalt ka nende segavormis. Ohtrelt leidub aga lühikest vabavormilist dialoogi, millega libretist saavutas pinevust, mis aga muusika seadjale kahtlemata raskendas sobiva muusikalise lahenduse leidmist, kartuses sattuda vormilõtvusse või kuivusse. Helilooja on aga teksti iseloomust tingitult valinud mooduse, et ta paigutas ühikeseid dialoogid ja ütlused vastava arengulise jaotusega muusikalise tausta raamidesse, millega saavutas tasakaalu ja helilise kumeruse. Prof. Ernesaks ise tähendab, et ta on püüdnud reljeefsemalt välja joonistada karaktersemaid kujusid, nagu rehepapp (humoorika varjundiga), kirikupapp (koomika lisandiga), parun, kubjas jne. Ooperi muusikas on heliloojal õnnestunud anda sündmustikule tabavat iseloomustust, teha mõistetavaks toimingud ja tegelaste karakterid kõigi inimlike varjunditega.

Huvitavad on juhtmotiivid ooperi muusikas, mis nihuvad meie sündmustiku, ideestiku ja tegelased palju lähemale. Tähelepanavamaid juhtmotiive on Pühajärve motiiv, mis iseloomustab seda aega, sealset elu, mõisa surve motiiv, õitseliste motiiv jne. Ooperis tajume tema üldiselt lüürilist iseloomu, kuid ka dramaatilised elamused saavad vastavalt haarava väljenduse. Hinnatav on samuti ooperi optimistlik põhitoon. Et helilooja on meie tunnustatumaid koorijuhte ja koorilaulude komponiste, siis on teoses eriti haaravad koori osad. „Pühajärve“ muusika on otsekohene ja selge, kajastades meeleolusid ja elamusi.

Meie muusikategelased „Pühajärve“ saamisloost

„Ernesaks on teinud ooperiga suure töö. Seda kirjutades on ta komponistina ise tugevasti arenenud. Pühajärve motiiv on leidlik. Eriti hea on sissejuhatus kooriga.“

EUGEN KAPP

„Libreto autori ideaal oli, et ooper oleks peagu draama: palju retsitatiivse ja vähe aariaid. Teose pinget pidi antama eeskätt dialoogides. Selline libreto muudugi erineb tavalisest ooperist ning võib tekitada raskusi heliloojale, kuid tundub, et Sütiste ja Ernesaks on lahendanud hästi need probleemid.“

J. SEMPER

„Raske kõnelda teksti mittemõistmise pärast. Esimene mulje muusikast on väga hea. Muusikalise dramaturgia seisukohalt peaks kõnelema pärast põhjalikku tutvumist teosega.“

G. TUGOLESSOV

„Ooperis on palju omapärast ja head. Rahvuslikkuse suhtes meenu tab veidi Mussorgskit.“

L. AUSTER

„Ernesaks on kirjutanud sõna töösises mõttes ooperi rahvale.“

VILLEM KAPP

„Ooperi hindamisel tuleks arvestada kaht põhialust — lauldavust ja tüüpide muusikalist karakterseisust. Paistab, et tüübid on siin muusikas karakteriseeritud hästi, eriti Peep ja Reet. Peep jätab püsiva mulje kogu teose kestel. Reet on veidi vähem ühtlane, kuid üldiselt muusikaliselt hästi antud. Teos on siiski ja vormilt väga selgelt kujundatud. Solistide ja koori partiid on hästi lauldavad ja voolavad. Tüüpe teos.“

R. PÄTS

„Teose meeldivaks jooneks on tema optimistlik üldpõhittoon. Draamatilised situatsioonid, konfliktid ja traagilised momendid on antud mažoorsees-optimistlikus laadis. Selles mõttes pole kalduvus naturalismi. Muusikat on mõnus kuulata. Onnestunum on võib-olla järve motiiv ja kõik osad, mis baseeruvad sellel.“

H. LEPNURM

„Retsitatiivide osa on pandud muusikalisse tausta. See asjaolu nõuab tihedat koostööd autori ja lavastaja vahel ning mõlemapoolseid järeleandmisi, kui seda vaja.“

E. UULI